מד. מסיימים הקדיש: "עושה שלום במרומיו...", על שם המלאכים שהם אש ומים, שהם שני הפכים, ואין אחד מכבה חבירו. [טור סו"ס נו. ועי' ביפה ללב אות כט-לא בנד"מ]

ובעשרת ימי תשובה, בסיום התפלה, יאמר: עושה "השלום" במרומיו, רמז לשם המלאך "ספריאל", שהוא בגימטריא "השלום", והמלאך הזה הוא סופר, וכותב את בני האדם בספר החיים, בעשרת ימי תשובה. [חזו"ע עמ' פב]. ומי ששכח לומר "השלום" אין בכך כלום, כי גם תיבת "עושה" גימטריא ספריאל. ורחמנא ליבא בעי. [יבי"א ח"ח סי' יא אות יב]

ועכ"פ בשאר קדישים כגון: על ישראל ויהא שלמא, אף בעשרת ימי תשובה, אין צורך לסיים אלא עושה שלום במרומיו, כלשון הכתוב (איוב כה, ב), אבל בקדיש תתקבל שהוא אחר חזרת הש"צ הרי הוא כסיום תפלת י"ח, שאז הוא פוסע שלש פסיעות, (וכמ"ש התרוה"ד סימן יג, ובב"י ובאחרו' בסימן קכג). ולכן יאמר גם כן "עושה השלום". ומיהו בקדיש תתקבל של ערבית יש לומר "עושה שלום" בלי תוספת ה"א יתירה. [יבי"א ח"ח סי' יא אות יב]. ונתבאר בילקוט יוסף ימים נוראים סימן תקפ"ב הלכות ל"ט-מ'.

Ose hashalom **44)** The kaddish concludes with the verse "He Who makes peace in the high Heavens.... This refers to the angels, who are composed of a blend of fire and water. God made peace between these two elements, which normally cannot exist together.[430]

During the Ten Days of Teshuvah, when we finish the *Amida* we say *Ose hashalom bimromav* – Who makes *the* peace in His high realm – adding the letter *he* to the word *shalom*. The letters of the word *hashalom* have the numerical value of 381, equal to the that of the angel Safriel's name. This angel is the one who inscribes people's names into the Book of Life during the Ten Days of Teshuvah. If someone forgets to add the extra letter *he* not all is lost, since the word *ose* likewise has the numerical value of 381. The important thing is that each person does his best to concentrate on the meaning of the words as he prays.

When we finish kaddish during these ten days, however, it is not necessary to add the letter *he*. Instead, we recite the words *ose shalom bimromav*, which are taken from the verse in *Iyov* (25:2). The exception is when the cantor recites the kaddish of *titkabal*, since that is when he takes three steps back to end his repetition of the *Amida*. At that point, the cantor should say *Ose hashalom bimromav*. When the cantor recites the kaddish of *titkabal* after *arvit*, when there is no cantor's repetition, the kaddish is not part of his *Amida*. Therefore, he should say *ose shalom bimromav* without the extra letter *he*. This was explained in the *Yalkut Yosef Yamim Nora'im English Edition* (*Siman* 582:39 and 40).

---

430. *Yehe Shelama* and *Ose Shalom*

The *Arokh Hashulhan* Epstein (56:8) explained that we conclude kaddish with a prayer for peace since we are about to go out and interact with other people. Although we already prayed for peace in the passage of *Yehe shelama*, this is an additional request. The first prayer is that we will have unity and common desires. The second prayer is an acknowledgement that invariably people will have different opinions and different goals. We pray that despite this, our differences will not spawn feuds between us.

מה. טעות מורגל בפי הכל, שבאומרם "עושה שלום" בכל קדיש שיהיה ובעמידה, אומרים: "יעשה שלום עלינו", ומפסיקין, ואחר כך אומרים "ועל כל עמו ישראל". וזה אינו נכון. אלא צריך שירגילו עצמם לומר: "יעשה שלום", ויפסיקו, ואחרי כן יאמרו: "עלינו ועל כל עמו ישראל" בבת אחת. והעולם אין נוהגין כן. [כף החיים פאלאג'י סימן טו"ב אות יג, סי' טו אות מ].

The phrases of *ose shalom*

45) The common custom is to divide the final verse of kaddish into phrases as follows: *ose shalom bimromav*, *Hu ya'ase shalom alenu*, *ve'al kol Yisrael*. According to some *Poskim* this is incorrect; they claim that the division should be: *Hu ya'ase shalom*, *alenu ve'al kol Yisrael*. This opinion is not followed in practice, however.[431]

431. The dissenting opinion is that of the *Kaf Hahayim* Palachi (15:40). Regarding the obligation to bow when completing the *Amida* or kaddish, the *Shulhan Arukh* (123:1) and the *Ben Ish Hai* (*parashat Beshalah* halakha 24) instructed us to bow to the left and say *ose shalom bimromav*, turn to the right and say *Hu ya'ase shalom alenu*, and then bow forward to say *ve'al kol Yisrael*. Apparently, Rav Hayim Palachi ruled that although these are instructions regarding bowing, one must pause momentarily after the words *ya'ase shalom*, and then say *alenu ve'al kol Yisrael* without pausing while turning from the right to the center. No other *Poskim* hinted to such a distinction, however, and this is not the practice commonly followed. This matter needs more research.